

Meşhur Akliyecimiz Fahreddin Kerim Bey'in Kaleminden: Ruhun Derinliklerine Nasıl Girilir?*

TUĞBA ESAT ÖRENGÜL**

Mazhar Osman'ın ilk kuşak öğrencilerinden meşhur nöropsikiyatr Fahreddin Kerim [Gökay]'ın yazımıza konu olan *Freud Mekteb-i Felsefesi: Ruhun Derinliklerine Nasıl Girilir*¹ makalesinden bahsetmeden önce makalenin yayınlandığı dergiyi tanıtarak söze başlayalım.

Osmanlı Tababet-i Akliye ve Asabiye Cemiyeti'nin² Ocak 1920'de gerçekleşen kongresinde "freni ve kü'ul [alkol] gibi ictimâî âfetlere karşı mücadele" için Hilal-i Ahdar cemiyetinin kurulması kararlaştırılmıştır.³ Kuruluşunun ardından her sene bir kongre gerçekleştiren derneğin, ilk süreli yayını 1923-1924 yıllarında yayımlanan *Sıhhi Sahifeler*⁴ dergisidir. Maddi imkânsızlıklar sebebi ile kapanan bu derginin hemen ardından bu defa dernek ile aynı ismi taşıyan *Hilal-i Ahdar* dergisi yayınlanmaya başlamıştır. İlk sayısı 2 Şubat 1341 (1925) tarihinde çıkan derginin kurucusu Mazhar Osman [Uzman], başmuharriri ise Fahreddin Kerim [Gökay]'dır.

İlk bakışta "içki düşmanı gazete" alt başlığı ile yayınlanan bir dergide bir nöropsikiyatrin neden Freud'dan bahsettiğini anlamak güç gelebilir. Fakat hocası Mazhar Osman gibi Fahreddin Kerim'in de sağlam bir "içki düşmanı" olduğunu unut-

* Bir tarih akademisyeni olma yolundaki uğraşında rehberliklerinden ötürü kıymetli hocalarım Feza Günergün ve Fatih Artvinli'ye teşekkür ederim.

** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Anabilim Dalı.

1 Fahreddin Kerim [Gökay], "Freud Mektebinin Esasları: Ruhun Derinliklerine Nasıl Girilir?" *Hilal-i Ahdar* 2,2 (15 Mayıs 1926): 14-16.

2 Kuruluş çalışmalarına 1914 yılında başlanan derneğin resmi olarak faaliyete geçişi 1918 yılını bulmuştur. Resmi kuruluşunu müteakip Mazhar Osman [Uzman] başkan seçilmiş ve 1951 senesine kadar bu görevi devam ettirmiştir. Cemiyetin günümüzdeki ismi ise Türk Nöropsikiyatri Derneği'dir. Fatih Artvinli, Şahap Erkoç ve Fulya Kardeş. "Two Branches of the Same Tree: A Brief History of Turkish Neuropsychiatric Society (1914-2016)" *Archives of Neuropsychiatry* 54,4 (2017): 365-367

3 [İsimsiz], "Hilâl-i Ahdar Cem'iyeti" *İstanbul Seririyatı*, Sene: 1, No: 12 (1 Nisan 1336/ 1920): 55. (İstanbul Seririyatı dergisinde ilk sayılar farklı bir cilt ve sene numarasıyla yayınlanmış fakat sonrasında sadece sene numarası belirterek yayıma devam etmiştir. O sebeple bu makalede kullanılan *İstanbul Seririyatı* referanslarında cilt değil sene numarası verilmiştir.)

4 *Sıhhi ve içtimai aylık mecmua* olarak yayınlanan *Sıhhi Sahifeler*'in ilk sayısı 15 Ocak 1923 tarihinde yayınlanmıştır. Derginin sahip ve sermuharriri Mazhar Osman [Uzman], mesul müdürü ise Fahreddin Kerim [Gökay]'dır. İlk sayının kapağında hasta bir adamın yanında bekleyen iki çocuk resmi ve şu not görülmektedir: "Sarhoşluğun akıbeti bimarhanede ölmek ve çocuklarını yetim bırakmaktır".

mamak gerekir. Zaten Mazhar Osman'a ithaf ettiği ve Emil Kraepelin'in⁵ alkol hakkındaki yaklaşımını aktardığı *İçki ve Melekât-ı Ruhiye* adlı eserinde Fahreddin Kerim kendisini "Türkiye ve beynelmilel içki düşmanları cemiyeti azalarından" olarak tanıtmıştır.⁶ Bu dönemde içki karşıtlığı, dönemin öncü nöropsikiyatrları tarafından bir hıfzıssıhha hamlesi olarak benimsenmiş gözükmetedir. Derginin yazarlarından ve Mazhar Osman'ın öğrencilerinden Cevat Zekai [Bil]'in 1931 yılında yayınlanan *Aile Cellatları*⁷ kitabında, klinik muayenesinde "aile cellatı" olduğunu teşhis ettiği hastasını anlatırken babasının alkolik olduğuna vurgu yapması; yine derginin bir diğer yazarı olan İbrahim Zati Öget'in *Mücrim ve Serseri (Antisosyal) Çocuklar*⁸ eserinde alkol içen ebeveynin üreme hücrelerinin bozulacağı ve bu tarz ailelerde doğan çocukların suça eğilimli olacağını iddia etmesi *Hilal-i Ahdar* doktorlarının içki karşısındaki tutumunu göstermeleri açısından birer örnek teşkil etmektedir.⁹ Bununla birlikte *Hilal-i Ahdar* dergisi, her ne kadar kendisi ile aynı ismi taşıyan cemiyetin bağımlılık karşıtı politikası kapsamında yayımlanmaya başlamış olsa da yer verilen konular açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Dergide, bağımlılık yazıları haricinde histerik kadınlardan çocuk terbiyesi ve bakımına, ıskat-ı cenin meselesi gibi dönemin tartışma konularından gençlerde mastürbasyonun zararları gibi spesifik mevzulara kadar uzanan geniş bir konu yelpazesi bulunmaktadır. Fahreddin Kerim tarafından yazılan *Freud Mekteb-i Felsefesi: Ruhun Derinliklerine Nasıl Girilir* yazısı da bu kapsamda *Hilal-i Ahdar* dergisinde kendisine yer bulan yazılardan birisidir.

Psikanalitik düşüncenin Osmanlı topraklarına giriş süreci Fatih Artvinli'nin *Freud İstanbul'da* adlı makalesinde etraflıca ele alınmıştır.¹⁰ Coşkun Taşkın'ın iki ciltlik *Türkiye'de Psikanaliz Hakkında En Eski Metinler I-II*¹¹ ve *Geç Osmanlı - Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Freudizm*¹² eserlerinde de Freudyen dü-

5 Emil Kraepelin (1856-1926), psikiyatride Alman ekolü olarak adlandırılan biyolojik psikiyatrinin öncüsüdür. Tıp eğitiminin ardından 1878-1882 yılları arasında Münih Bölge Akıl Hastanesinde çalışmıştır. 1883'te üniversitede öğretim üyesi olarak Leipzig'te çalışmaya başlamıştır. Aynı sene yayınlanmaya başlayan 4 ciltlik başyapıtı *Compendium der Psychiatrie: Zum Gebrauche für Studirende und Aerzte*'de ruh hastalıklarının biyolojik kökenlerini vurgulamış ve ruh hastalıklarını sınıflandırarak günümüz modern psikiyatrisinin temelini atmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız: Şahap Erkoç ve Fatih Artvinli "Osmanlı-Türk Psikiyatrisinde Kraepelin" *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 24,2 (2023): 627-672. Mazhar Osman, Kraepelin'in içki karşısındaki duruşunu şu şekilde özetlemiştir: "Kraepelin ne kendisi içer, ne de ailesinden bir ferde içki içirir. Müthiş içki düşmanı bir adamdı. Ömrünün mühim bir kısmını içki mücadelesine hasretmiş. İçkinin zekâ melekeleri, verâset üzerine ne meşûm tesirleri olduğunu en âli tecrübelerle isbât eylemiştir." Mazhar Osman [Uzman], "Kraepelin Öldü" *İstanbul Seririyatı*, 8/7 (Teşrin-i sani 1926): 312. Fahreddin Kerim tarafından kaleme alınan Kraepelin'in alkol üzerindeki çalışmalarının özetlendiği yazılar için bakınız: Fahreddin Kerim [Gökay], "Münih Tababet-i Ruhiye Taharriyat-ı İlmiye Müessesesi Tecrübi Ruhیات Laboratuvarından; Melekât-ı ruhiye üzerinde küül tesiratının mesahası-1" *İstanbul Seririyatı*, 5. Sene, 4 (3:16), (Ağustos 1339/1923): 394-397 ve Fahreddin Kerim [Gökay], "Münih Tababet-i Ruhiye Taharriyat-ı İlmiye Müessesesi Tecrübi Ruhیات Laboratuvarından; Melekât-ı ruhiye üzerinde küül tesiratının mesahası-2" *İstanbul Seririyatı*, 5. Sene, 5 (3:17), (Eylül 1339/1923): 424-427.

6 Fahreddin Kerim [Gökay], *İçki ve Melekât-ı Rûhiye* (İstanbul: Kader Matbaası, 1923).

7 Cevat Nüzhet Zekai [Bil], *Aile Cellatları* (İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1931).

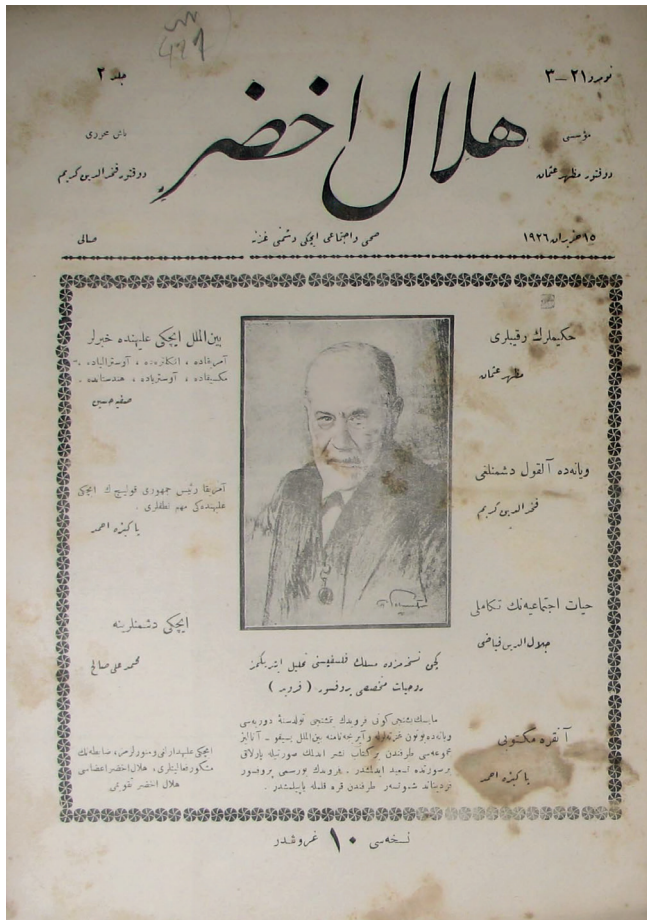
8 İbrahim Zati Öget, *Mücrim ve Serseri (Antisosyal) Çocuklar* (İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1941).

9 Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bakınız: Şükrü Hazım, "Pesmande Çocuklar", *Şişli Müessesesi: Emrâz-ı Akliye ve Asabiye Müsamereleri*, No:10, (4 Mayıs 1334-1 Haziran 1334 (1918)): 3-8; İbrahim Zati, *İçki Belası*, (İstanbul: Kader Matbaası, 1338/1923); Fahrettin Kerim ve İbrahim Zati, *İçki Düşmanlığı ve Meyvelerimiz* (İstanbul: Kader Matbaası, 1932).

10 Fatih Artvinli, "Freud İstanbul'da." *Freud Diye Diye*, ed. Tevfika İkiz (İstanbul: Sanat Kritik Yayınları, 2024): 127-137.

11 Coşkun Taştan, *Türkiye'de Psikanaliz Hakkında En Eski Metinler* (iki cilt) (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2011).

12 Coşkun Taştan, *Geç Osmanlı - Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Freudizm* (Ankara: Orion Kitabevi, 2012).

Fahreddin Kerim
Gökay'ın "Ruhun
Derinliklerine Nasıl
Girilir?" yazısından
sonraki sayıda Hilal-i
Ahdar dergisi kapak
sayfasında Freud'un
resmi paylaşımıdır.
(Geçen nüshamızda
meslek-i felsefisini
tahlil ettiğimiz
ruhiyat mütehassısı
Profesör Freud).

şüncenin matbuattaki yansımaları konu edilmiştir. Fakat Fahreddin Kerim'in makalemize konu olan yazısı henüz araştırılmamış bir metin olarak öne çıkmaktadır.

Fahreddin Kerim,¹³ erken sayılabilecek bir dönemde Freud hakkında kaleme almış olduğu *Freud Mekteb-i Felsefesi: Ruhun Derinliklerine Nasıl Girilir* yazısında söze insanların yeniliklere karşı olan çekingenliğine vurgu yaparak başlamaktadır:

İnsanlarda alelumûm yeniliğe karşı bidâyetde ihtiraz [çekinme] mevcuttur. Yeni nazariyeler, düşünceler karşısında evvela menfî bir ürkeklik ve hatta tedkîk etmeksizin kuvvetli bir aleyhârlık gösterilir ve fakat bu uzun sürmez, kısa bir zaman

13 Fahreddin Kerim Gökay (1900-1987), Darülfünun Tıp Fakültesi'ndeki eğitimini 1922 yılında tamamlamıştır. Öğrencilik yıllarında Toptaşı Bimarhanesine de devam etmiş ve burada asistan yardımcısı olarak görev almıştır. 1922-1924 yılları arasında güncel psikiyatri yaklaşımını takip etmek üzere Avrupa'ya gönderilmiştir. 1924'te Türkiye'ye döndükten sonra tecrübi ruhiyat klinik şefi olarak çalışmaya başlamış, aynı yıl başlayan ve 1927 yılını kadar sürecektir olan Toptaşı Bimarhanesinin Bakırköy'e taşınması sürecinde aktif rol almıştır. Üniversite reformunun ardından (1933) profesör ünvanı almıştır. Fahreddin Kerim Gökay, tıbbi görevlerinin yanında İstanbul valiliği, belediye başkanlığı, milletvekilliği, sağlık ve sosyal yardım bakanlığı gibi siyasi alanda da aktif bir hayat sürmüştür. 1987'de vefat eden Gökay, Kadıköy'de bulunan Sahrayıcedid Mezarlığı'na defnedilmiştir. Tarık Tuna Gözütek, Şahap Erkoç "Fahreddin Kerim Gökay (1900-1987)" içinde "Cumhuriyetin 100 Yılında Türkiye'de Psikiyatriyi Şekillendiren 12 Psikiyatr", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 34.4 (2023): 291-292.

geçtikten sonra eski menfî aleyhdârlık şiddetli bir aksülamel ile yerini kuvvetli bir tarafdârlığa terk eder. İşte ilimde ruh meselesi de insanları yaradılışlarından beri işgâl etmiş ve zaman zaman kuvvetli felsefe mekteplerinin teşekkülüne sebep olmuştur. Tarih-i felsefe ve mukaddesi tedkik ettiğimiz zaman ruh meselesiyle âdemoğullarının hırs-âver bir tarzda meşgul olduğunu yakından görüyoruz.

Din ulemâsını ve feylesofları en ziyâde iki mesele meşgul etmiştir. Bunların biri bir kudret-i külliye "Allah kavgası" ikincisi ona müteallik olan bedenden ayrı bir ruhun mevcudiyeti ve bu mevcudiyetin ezeliyetidir. Bu mevzular üzerinde ulemâ-yı dîn ve felâsife yekdiğerini tekfir etmiş, bir çok insanlar bu yüzden ademe gitmişlerdir. Bu güne kadar yapılan mesâi-yi ilmiye ile müsbet bir surette ruhun mâhiyeti anlaşılamayınca ruhiyatçılar ruhun hâdiselerini tedkike ve laboratuvarlarda bu hâdiseleri hikemî alât ile ölçmeğe başlamışlardır. Hiç şüphesiz bu da henüz bizi tami miyle tenvir edememiştir. Fakat düne kadar meçhul olan şeylerin birçoğu bugün bizim için malumdur. Binaenaleyh yarın daha birçok şeyler öğreneceğiz. Felsefe; tetkikâtını, tatbiâtını, münâkaşalarını yapsın! Biz bilhassa marazî ruhiyât hekimleri ruhu, şuurun "şahsiyetin" müterâdifi [eş anlamlısı] olarak kabul ediyoruz. Onda gördüğümüz bozuklukları mütâlâa ederek şuur hakkındaki bilgilerimizi artırıyoruz. Bugün bimarhaneleri dolduran hastaların benliklerini araştırmak suretiyle marazın başlangıcı, esbâbını buluyoruz. Hastalarda gördüğümüz şahsî ikiliklerin, hezeyânların, vehimlerin menşeiini tesbît ediyoruz. Bu suretle elde ettiğimiz neticeler ruhun da dimağın faaliyeti mahsulü olduğunu öğretiyor. Hele harekât ve ihsâsâtımızın [hisler, duyumlar] kısım-ı mühiminin dimağî merkezlerini doğrudan doğruya biliyoruz. Bir kolumuz ve ya ayağımız tutmadığı, dilimiz söylemediği zamanda dimağımızın neresi hasta olduğunu kolayca ta'yîn ediyoruz. Yarın dimağda seciye merkezlerini de ta'yîn edeceğiz. Felsefede ruh ve beden sıhhatinin muvâzî [paralel, denk] gittiğini ilk defa kuvvetli bir kanaatle ortaya atan Dekart [Descartes]¹⁴ mekteb-i felsefisinin tarafdârları günden güne kuvvet kesbemektedir.

Fahreddin Kerim, makalenin yazıldığı tarihte henüz 26 yaşında, Avrupa'dan döneli henüz 2 yıl olmuş genç bir doktordur. Dönemin en önde gelen isimlerinin yanında çalışma imkânı yakalamıştır. 1922-1924 yılları arasında, yurt dışında kalmış; bu süreçte dönemin önemli ismi Emil Kraepelin ile Münih'te bir yıl, sıtma mikrobunun felç-i umumi vakalarında iyileştirici bir etkiye sahip olduğunu keşfeden meşhur Doktor Julius Wagner-Jauregg ile de Viyana'da yedi ay boyunca çalışma fırsatı yakalamıştır.¹⁵ Türkiye'ye dönüşünde, Toptaşı Bimarhanesi'nde çalışmaya başlamış ve psikoloji laboratuvarını kurmuştur. Dolayısıyla Fahreddin

¹⁴ Gökay'ın Descartes düşüncesine ilişkin tespiti hayli sorunludur; Descartes, ruh ve bedenin paralel gittiğini değil, farklı tözler olduğunu savunuyordu. Düalizm (İkicilik) anlayışıyla ruhu ve bedeni ayrı tözler (substance) olarak değerlendirmiştir. "Res cogitans" (düşünen şey, yani ruh) ve "res extensa" (yer kaplayan şey, yani beden) ayrımı yapmıştır. Ona göre, insan bedeni olmaksızın sadece düşünce olarak varlığını sürdürebilir. Sylvester Donkoh, "Descartes' Method, Mind and Body" *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, 3,1 (2016): 70.

¹⁵ Fatih Artvinli, "More than a Disease: The History of General Paralysis of the Insane in Turkey", *Journal of the History of the Neurosciences: Basic and Clinical Perspectives*, 23,2 (2014): 135. Fahreddin Kerim, yurt dışında bulunduğu süre içerisinde edindiği tecrübeleri ve gözlemleri *İstanbul Seririyatı* dergisine gönderdiği yazılarla okuyucuya aktarmaktadır. Fahreddin Kerim [Gökay], "Avrupa Tababet-i Ruhiye Klinikleri -1", *İstanbul Seririyatı*, Sene 4, 12 (Nisan 1339/1923): 62-64. A.y. "Avrupa Tababet-i Ruhiye Klinikleri -2", *İstanbul Seririyatı*, Sene 5,3 (Temmuz 1339/1923): 380-382. A.y. "1-Wiener Medizinische Wochenschrift'den: Viyana Darülfünunu'nda dimağ ve nuha-i sevki (omurilik) frengisinin muhtelif usullerle tedavisi hakkında münakaşalar ([Julius] Wagner-Jauregg-Schäffer), 2-Malarya tedavisine dair müşahedelerim" *İstanbul Seririyatı*, Sene 6,2 (Haziran 1340/1924): 635-636.

Kerim hem İstanbul'da Mazhar Osman'ın yanında hem de ülkeye dönüşünden kısa süre önce yurtdışında öncelikli olarak biyolojik psikiyatri anlayışına yakın bir ekolde eğitim almıştır. Buna karşın çeşitli vasıtalarla Freudyen düşünceye de yazılarında yer vermiş gözükmektedir. *Darülfünun Tıp Fakültesi Mecmuası*'nın Mart 1927 tarihli sayısında Şevket Aziz [Kansu], Jean-René Cruchet'den aktardığı "Freudizmin Hata ve Tehlikeleri"¹⁶ adlı çeviri yazısında "Freud akidesinin kararsızlığı ve kıymet-i tıbbiyesinin azlığı"na ve bu düşüncenin aldatıcı bir yenilik olduğuna dikkat çekmiş ve "ziyadesiyle fantazist bir temel üzerine kurulduğunu" iddia etmiştir. Psikanaliz düşüncesinin "ölü doğmuş bir telakki, gayr-i kâfi ve tehlikeli bir usûl-i tedavi" olduğu belirtilen yazıda bu yaklaşım bir "günah çıkarma" işlemine benzetilmiştir.¹⁷ Dergide hususi olarak Freudizm üzerine yazılmış olan bu ilk yazıdan hemen iki sayı sonra Fahreddin Kerim aynı dergide, "Obsesyonlar ve Devrî Obsesyonlara Dair" başlıklı yazısında obsesyonu olan bir hastasını sunarken "meseleyi daha esaslı tavzîh için ırsiyet ve psikoanaliz nokta-i nazarında tetkikat icra edildiği"ni belirtmiştir. Freudizmin ağır bir şekilde eleştirildiği bir yazının ardından Doktor Fahrettin Kerim'in hastasına psikanaliz uyguladığını ifade etmesi ve diğer birçok müellif ile birlikte Freud'un bu alandaki "zengin müşahadeleri"ni vurgulaması ilgi çekicidir.¹⁸ Fahreddin Kerim yazılarında psikanalizi tamamen benimsememekle ve zaman zaman eleştirmekle beraber tıbbi kıymetini yok saymamaya da özen göstermiş gözükmektedir. Fahreddin Kerim, *Ruhun Derinliklerine Nasıl Girilir* yazısında da Freud'un yaklaşımı hakkında bilgi vermiş ve temel kapsamını tarafsız bir şekilde tanıtarak yazısına devam etmiştir:

İşte bu suretle müsbet rûhiyât tekâmül etdikçe yeni şeyler öğreniyoruz. Bunlardan en mühimi şuur hâdiselerinden başka ona yardımcı bir de gayr-ı şuura âid hâdiselerin mevcudiyetidir.

Herkes kendisinde tecrübe etmiştir. Herhangi bir mes'ele-i riyâziyenin halli ile meşgul olunuz, bir dereceye gelir ki işin içinden çıkamaz ve yorgun bir halde bırakırsınız. Ertesi sabah uyandığınız zaman aradığınızı pek kolayca bulursunuz. İşte mes'elenin bu sûretle aydınlaşması ancak tahte's-ş-şuûrunuzun çalışmasına devâm etmesindendir. Ruhîyatçılar bu tahte'sşuûrun çalışmasına çok ehemmiyet veriyorlar. Ve diyorlar ki bütün rûhi hâdiselerde tahte's-şuûrun rolü pek mühimdir. Ba'zı ruhîyatçılar tahte's-şuûrun ibtidâi ve insiyâkî hareketlere münhasır olduğunu meselâ bir isteriyâlî [histerik] uyutulduğu zamân uyutmanın irâdesi altında istenildiği tarafa sevk edileceğini, bir makine gibi istenilen hareketin yaptırılabilceğini ileri sürüyorlar. Son zamanlarda kendisinden fevkalade bahsedilen Viyana hâcesi Freud tahte's-şuûrun faâliyetine en çok ehemmiyet veren ruhîyatçılardandır.

Bundan dört beş sene evvel emrâz-ı ruhiye mütehasşısırları tarafından mem-

¹⁶ Ünlü Fransız hekim Jean-René Cruchet (1875–1959)'ten çeviridir. René Cruchet, "Les erreurs et les dangers du Freudisme" *La Presse Médicale*, no:17 (26 Şubat 1927): 257-259.

¹⁷ Şevket Aziz [Kansu], "Freudizmin Hata ve Tehlikeleri", *Darülfünun Tıp Fakültesi Mecmuası*, 9,3 (Mart 1927): 166-173.

¹⁸ Fahreddin Kerim [Gökay], "Obsesyonlar ve Devrî Obsesyonlara Dâir" *Darülfünun Tıp Fakültesi Mecmuası*, 9,5 (Mayıs 1927): 271-276.

leketimize tanıtılan ve bugün Fransa, Amerika'da milyonlarca sâlikî bulunan Freud mektebinin esâsı tahte's-şuûrda gizlenmiş ve meydana çıkamayan tenâsülî izlerdir. İşte bu izleri keşif ve tahte's-şuûrdan şuûra çıkarmak ya'ni ruhun derinliklerine girebilmek için Profesör Freud psikoanaliz=Tahlîl-i rûhî usûlünü te'sîs etmiştir.

Panseksualizm=tenâsiliyet nazariyesinin mûcidi olan Freud bütün rûhî hastalıklarda, sinirliliklerde, isteriyâda aşk ve tenâsiliyetin hâkim olduğunu, çocukluk zamânından beri tatmin edilememiş ve tahte's-şuûrda birikmiş hislerin tezâhürü olduğunu iddiâ ediyor. Freud'a göre çocuğun meme emmesi, kundakdan çıktıkda [çıktığında] bacaklarını açıp kapaması, erkek çocukların annelerini kızların babalarını sevmesi hep tenâsîlî zevklere âid âsârlardır. İşte böyle çocukluk yaşlarında başlayıp fakat tatmin edilemeyen hiss-i tenâsîlîlerin tahte's-şuûrda toplanması Freud'a göre faâliyet-i ruhiyeyi ihlâl ve cinnetlerin husûline sebep oluyor. Eğer tahlil-i rûhî ile bunlar sökülüp atılırsa hastaların rûhî bir hafiflik ve inşirâh hissettiklerini, hastalığın bu sûretle şifâyâb olduğunu yazıyor. Bunun için Freud mektebi sâlikîleri Berlin, Viyana, Paris, New York gibi büyük ve küçük şehirlerde poliklinikler açmış ve hastaları muâyene, tedâvi ile iştigâl ediyorlar. Psikoanaliz ya'ni tahlil-i rûhî ile iştigâl eden hekimlere müraca'at eden hastalarda görülen salâh-ı rûhîlerde hiç şübhesiz i'timâd ve telkinin rolü pek mühimdir.

Fahreddin Kerim, makalenin yayınlandığı tarihle aynı tarihte yayınlanan *Yeni Fikir* dergisindeki bir yazısında¹⁹ Freud ile görüşüğünü belirtmiş fakat bu görüşmenin içeriği hakkında bilgi vermemiştir.²⁰ Fahreddin Kerim ile Freud'un yüz yüze görüşüğünü *Yeni Fikir* dergisindeki yazıdan bilmekteyiz. *Hilal-i Ahdar*'da ise ilk defa Fahreddin Kerim ile Freud arasında geçen görüşmenin muhtevası hakkında bilgi sahibi oluyoruz:

Üç sene evvel Berlin'de beynelmilel tahlil-i rûhî kongresinde tanıştığım Profesör Freud'a bu noktayı sorduğum zaman telkinin tedâvide pek mühim rolü olduğunu, saatlerce derdini anlatmak ve tahte's-şuûrunda kalmış hâtırâtı yaşamakla hastanın irâdî şuûrunu kazandığını uzun uzadıya izâh etti. Psikoanaliz polikliniklerinde lâyetezelzel [sağlam] bir samimiyet mevcuddur. Hasta doktorunun mahremiyetine sırlarını tevdi' ederken hiçbir korku hissetmez. Tabiî ve gayr-ı tabiî yolda tenâsülî sergüzeştlerini nakil eder. Yalnız yaşadığı vekâyî'i değil, rûyalarını da hikâye eder. Bilhassa buluş ve çocukluk zamânındaki rûyaları pek mühimdir. Freud hastalığın köklerini rûyalarda da arıyor. Kadın ve erkek güzelliği karşısındaki ilk duygularını, rûyalarını hekimine

¹⁹ Bahsedilen yazı ve dergi Coşkun Taştan'ın *Geç Osmanlı- Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Freudizm* isimli eserinde etraflıca ele alınmıştır. Coşkun Taştan, a.g.e. 74-86.

²⁰ Her ne kadar *Hilal-i Ahdar* yazısında kongre tarihi yazıdan üç yıl önce, yani 1923 olarak not etmiş olsa da *Yeni Fikir*'deki yazıda bu kongrenin tarihi 1922 olarak geçmektedir. Fahreddin Kerim [Gökay], "Freudizm Münasebetiyle" *Yeni Fikir*, 15 (15 Mayıs 1926): 6. Gerçekte ise IPA (International Psychoanalytical Association) tarafından Berlin'de düzenlenen 7. Uluslararası Psikanaliz Kongresi 25-27 Eylül 1922 tarihinde gerçekleşmiştir. 265 kişinin katıldığı bu kongrede Melanie Klein, Jean Piaget, Karl Abraham gibi önemli isimler bildiri sunmuşlardır. Cláudio Laks Eizirik, "Psychoanalysis in a Changing World" *The International Journal of Psychoanalysis*, 89,1 (2008): 12. Kongre'nin gerçekleştiği yıl Fahreddin Kerim henüz 22 yaşında Avrupa'ya yeni gelmiş bir gençtir. Muhtemelen kongreye dinleyici olarak katılmıştır. Bununla birlikte ilerleyen yıllarda birkaç yazısındaki kısa referanslarının dışında bu kongre hakkında detaylı bir yazı kaleme almamıştır.

teslîm eden hasta i'tirâfâtında ne kadar samîmî bulunursa o nisbetde tedâvi-de muvaffakiyet görülür. Tahlil-i rûhîde hekimin şahsî kudret ve kabiliyetinin de rolü mühimdir. Eğer hastasına i'timâdı telkîn edemezse muvaffak olamaz. Bu esnâda muâyene odasında umûmî bir sükûnet hâkim olmalı, hastayı te-selsül-i efkârı [düşünceler silsilesi] arasında serbest bırakmalıdır. Yalnız ara sıra hekimce muayyen olan ba'zı kısımlar sorulmak suretiyle tahteşşuûrun bütün mevcûdu ortaya dökdürülür. Fakat dün ancak birkaç tarafdâra mâlik iken bugün bilhassa Amerika'da milyonlarca insanı teşhir eden bu nazariye, dedikleri gibi bütün hastalıkları teşfiye [iyileştirip], mağmum [kederli] gönül-leri teselli edebilecek midir? Kendimizle berâber muhterem kâriyerimizi de inkisâra uğratmamak için bir veçhe-i peşin te'mîn edelim ki daha henüz ka-ranlıktayız. Evet Freud bize tahlil-i rûhî ile oldukça yardım etdi. Fakat kat' edilecek mesâfe o kadar çok ki!...

Doktor Fahreddin Kerim

Fahreddin Kerim'in yazısının son cümlesi aslında kendisinin Freudyen düşün-ce karşısındaki genel tutumunu tam yansıtan bir cümledir. Freud'ün yaklaşımı için "Artık bugün seririyat-ı ruhiyede psikanalizin bir kıymeti kalmamış, tarih-i tıbbın malı olmuştur"²¹ diyen ve bu düşünceyi "haşarı fikirler" olarak tanımla-yan²² hocası Mazhar Osman'ın aksine Fahreddin Kerim psikanalize bir şans ver-miş gözükmemektedir. Bununla birlikte temelde biyolojik psikiyatri eğitimi almış olan Fahreddin Kerim, psikanalizi tamamen göz ardı etmese de bunun doktor için sadece yardımcı bir araç olduğunu her fırsatta vurgulamıştır. Bu bakımdan Fahreddin Kerim, dinamik psikiyatri konusunda hocası kadar sert değilse de, bu yaklaşımı tamamıyla da benimsemiş gözükmemektedir.

21 Mazhar Osman [Uzman], "Freudizm: Tahlil-i Ruhi", *İstanbul Seririyatı*, 1,7 (1335/1919): 122.

22 Kutluğhan Soyubol, *The Sciences of the Soul: The Emergence of Psy-Sciences and the Modern State in Turkey* isimli doktora tezinde, psikiyatrinin ve psikiyatrik yaklaşımların ülkemizdeki öncüleri ve tarihi serencamı hakkında yaptığı kapsamlı araştırma ile daha ayrıntılı bilgiye yer vermektedir. Kutluğhan Soyubol, *The Sciences of the Soul: The Emergence of Psy-Sciences and the Modern State in Turkey* (New York, The City University of New York, Graduate Faculty in History, Doktora Tezi, 2016): 88